

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет мистецтв

Кафедра декоративно-прикладного мистецтва та дизайну

«Допущено до захисту»
В.о. завідувача кафедри
_____ А. П. Хомякова
« ____ » _____ 2023 р.

Реєстраційний № _____
« ____ » _____ 2023 р.

**ВИТИНАНКА «КЕЛЬТСЬКИЙ ПАНТЕОН У ТРАДИЦІЙНИХ
МОТИВАХ»**

Кваліфікаційна робота
студентки групи ЗОМ-19
ступінь вищої освіти «бакалавр»
спеціальності 014.12 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)
Сухолуцької Дар'ї Сергіївни
Керівник: к.пед. н., ст.викладач
Хомякова Анна Петрівна

Оцінка:
Національна шкала _____
Шкала ECTS ____ Кількість балів ____
Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)
Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)
_____
(підпис) (прізвище, ініціали)
_____

Запевнення

Я, Сухолуцька Дар'я Сергіївна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИТИНАНКИ ТА ЇЇ СИНЕРГІЯ З КЕЛЬТСЬКОЮ КУЛЬТУРОЮ	6
1.1. Характеристика витинанки: термінологія, види та типи.....	6
1.2. Історія виникнення, розвиток витинанки, народні та світові види витинанки	8
1.3 . Сучасні митці декоративної витинанки, та її становлення, як невід’ємного аспекту мистецтва.....	10
1.4. Кельтські етнічні та фольклорні мотиви, їх застосування у витинанці....	12
Висновки до розділу 1	14
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ВИТИНАНКИ «КЕЛЬТСЬКИЙ ПАНТЕОН У ТРАДИЦІЙНИХ МОТИВАХ»	15
2.1. Кельтський пантеон: Боги, сакральна символіка.....	15
2.2. Формування ідеї кваліфікаційної роботи.....	17
2.3. Композиційний пошук, кольорове та тонове вирішення роботи.....	18
2.4. Послідовне виконання творчої роботи у матеріалі.....	19
Висновки до розділу 2	20
ВИСНОВКИ	21
СПИСОК ВИКОРСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	22
ДОДАТКИ	24
Додатки А.....	24
Додатки Б.....	35

ВСТУП

Актуальність. З давніх часів люди через різні галузі мистецтва відображали красу навколишнього світу, ця тенденція зберіглась і до сьогодні. Завдяки мистецтву можна побачити та інтерпретувати світ, уловити культурне і життєве ехо різних народностей, що лунає через епохи. Мистецтво займає одне з важливих місць у розвитку естетичних почуттів людини. На протязі всього життя, ми тим, чи іншим чином сприймаємо мистецтво, чуємо його, бачимо його, можемо доторкнутись до нього.

У сучасному світі з`являється багато галузей мистецтва а деякі ,вже знайомі нам, нестримно розвиваються. Часто, перераховуючи напрямки декоративних мистецтв, суспільство забуває про такий вид , як витинанка. Проте у наш час витинанка займає важливу позицію в мистецтві та культурі світу. Відображати навколишній світ, передаючи актуальні теми, можна не тільки за допомогою олійних фарб та графічних матеріалів.

В працях українських майстрів демонструються думки та філософія вітчизняних та світових митців, а також складні історичні сцени , котрі відбиваються у людській свідомості. Методом витинання різноманітних, складних та ажурних елементів ,майстри та майстрині відображають себе та красу, суть навколишнього світу, передають історію народу та людства в цілому. Мистецтво витинанки грає важливу роль у вихованні майбутніх поколінь, становленні їх естетичного почуття та творчості , любові до рідної землі, занурення до історії країни.

На основі вищесказаного шкільна програма включає в себе відвідування музеїв, виставок видатних майстрів та сучасників, ознайомлення с працями митців та культурної спадщини країни.

Враховуючи актуальність проблеми, було обрано тему кваліфікаційної роботи «Витинанка. Кельтський пантеон у традиційних мотивах».

Мета кваліфікаційної роботи: на основі досліджуваного теоретичного матеріалу створити та передати композицію відповідно темі кваліфікаційної роботи.

Належно до мети сформовано такі задачі:

1. Проаналізувати та дослідити тему народних та світових витинанок.
2. Розкрити термінологію витинанки, подати класифікація видів.
3. Проаналізувати сучасні декоративні витинанки.
4. Дослідити праці сучасних майстрів та майстринь з витинанки.
5. Розробити методичний матеріал до творчої декоративної композиції «Витинанка. Кельтський пантеон в традиційних мотивах»

Об`єктом кваліфікаційної роботи є міфологічний та анімалістичний жанри витинанки та її художньо-декоративні особливості.

Предметом кваліфікаційної роботи є створення декоративної композиції кельтської історії та міфології засобами витинання.

Методи кваліфікаційної роботи: аналіз літературних джерел; метод порівняння; зображальний метод; метод асоціативного мислення; метод фронтальної композиції; технічний метод виконання витинанки;

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає в уточненні знань про народну історію та міфологію, закріпленні та поглибленні наданих знань особливості роботи з декоративно-ужитковим мистецтвом.

Структура: записка до кваліфікаційної роботи, складається зі змісту, вступу, двох розділів, висновки до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел- 20 позицій, додатків- 48 позиції. Обсяг теоретичної частини роботи становить 20 сторінок, загальний обсяг-42 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИТИНАНКИ

1.1 Характеристика витинанки: термінологія, види та типи

Витинанка (від українського «витинати», «вирізати») -один з найдавніших видів народного декоративно-ужиткового мистецтва, котрий включає в себе сюжетні та орнаментальні композиції, які використовувалися як прикраси для житла, вікон, стін, печі [3, с.56].

За своїми художніми особливостями витинанки поділяються на *одинарні* – витяті з одного аркушу паперу, *складні (багаторівневі)-аплікаційні елементи складені в єдиний сюжет*, *ажурні*- зображення в складних прорізах та елементах [5] (Рис. А.1.1). Завдяки різноманіттю технік витинання паперові витинанки класифікують за такими видами:

Розетти (від франц. Rosette- троянда)-симетричні ажурні витинанки, що складаються з різних рослинних елементів з додаванням геометричних фігур. На початку ХХ століття у Херсонській губернії розеттами оздоблювали розписи на стінах над дверними отворами [9,с.242-244].

Орнаментальні- традиційні витинанки найчастіше мають геометричний орнамент, але також траплявся антропоморфний та зооморфний, зображення предметів побуту та інколи архітектури. При виготовленні, орнаментальні витинанки складали у декілька шарів (вдвоє,вчетверо,увосьмеро), що дозволяло робити різноманітні композиції та структури.

Силуетні- зображення виступає силуетом (Рис. А.1.4). Витинанка силуетом бере свій початок у Китаї, де майстри користувалися лише однотонними, в основному чорними зображеннями різних фігур та побутових сцен, через що вони називалися «китайські тіні». Вже у Франції, в середині ХVIII століття зображення отримало свою назву «силует» від ім'я міністра при дворі Людовіка XV Етьєна де Силлуета.

Дерева- сюжетно-декоративна дзеркальна композиція яка будується відносно вертикальній площині, що символізує природу та включає в себе елементи язичницької міфології слов'ян, у зв'язку з чим кожен окремий елемент витинанки визнавався як оберег житла та родини. Витинанка такого типу включає в себе елементи « птахів», «коників» та «квітів» (Рис. А.1.6.).

Традиційні сюжетні витинанки- паперові витинанки , за якими можна було прочитати визначні події, свята, звичаї родини чи села. Сюжетні витинанки виготовлювалися у великому форматі та прикрашали стіни або вікна.

Шпалери- великорозмірні витинанки за багатим орнаментальним узором якими прикрашали стіни. У 20-ті 30-ті роки такими витинанками прикрашали читальні зали, оздоблювали клуби , стіннівки та плакати.

Виставкові- сюжетно-тематичні твори, виступають у ролі експонатів у виставкових залах. Нерідко у виставкових творах можна помітити батальний, історичний, побутовий, релігійний жанри, а також портрети вітчизняних та світових видатних людей. Найяскравішим представником історичного жанру витинанки виступає М. Теліженко [15,с.2-3]. В його творах прослідковується динаміка та емоційний стан, складна орнаментация та любов до рідної країні , («Різдво на майдані», «Трипільські ритми», « Велесові перевесла») (Рис.А.1.7.).

Стрічкові- витинанки з однією або двома бічними декоративною композицією. Більш ускладненні стрічкові витинанка називаються *фіранками*, які виникли на початку ХХ століття (Поділля, Закарпаття) .При виготовленні фіранок митці використовували комбіновані техніки – додавання розписів та квітів. З перших витинанок до сьогодні фіранки несуть в собі сюжети берегині, які оберігали житло та родину .

1.2. Історія виникнення, розвиток витинанки, народні та світові види

ВИТИНАНКИ

Мистецтво витинанки (або «цзяньчжи») має далеку та цікаву історію, коріння, котрої простягаються на далекий схід [19]. Витинанка є традиційним китайським декоративно-прикладним мистецтвом, яке виникло у часи династій *Шан чи Чжоу* (1554-1046 рр. до н.е.), та передавалося з покоління в покоління, завдяки чому і дійшло до сьогодення. На зорі виникнення даного мистецтва технологія виготовлення паперу ще не була сильно розвиненою, через що він мав велику вартість, а витяті прикраси могли дозволити собі переважно заможні люди, що перебували при імператорському дворі . Загалом, це були жіночі прикраси для зачісок, у вигляді різноманітних квітів, метеликів та птахів, а також прикраси для обличчя: жінки наклеювали маленькі та середні за розмірами візерунки, що надавало більшої привабливості та завершеності образу (Рис. А.1-5.).

В основному, вирізанням сюжетів займалися жінки, так як вважалося , що кожна жінка має володіти цим ажурним мистецтвом. Напередодні свят виготовлювалися різноманітні одноколірні зображення [11,с.96]. Відомо, що кожний елемент витинанки мав своє значення у китайській міфології: дракон- символ державності, завзятості та вдачі, а також символ чоловічої статі (янь) та імператорської родини. Риби (частіше китайський карп) – один з важливих символів китайської культури, якому надають велике значення, а саме - удача, достаток , гармонія та спокій у родині. Тому символіку риби можна часто побачити на прикрашених вікнах домівок. Фенікс, або фенхуан -казковий птах, на протигагу символу дракона- жіночій початок (інь). Народ ввірив, що поява такого птаха напередодні свята означало передвіщення біди або великої події [10, с.112].

В Україні перші витинанки набули своєї популярності у ХІХ-ХХ століттях, насамперед на Прикарпатті та Поділлі .Перші витинанки були не як

було прийнято з паперу, а зі шкіри та різноманітної тканини. Витягими прикрасами оздоблювали чоловічий та жіночий одяг. Переважно це був рослинний орнамент з декоративними елементами, а найчастіше можна було зустріти такий елемент як «*дерево життя*», котре за міфологією, поєднує три рівні життя - небо, землю та підземний світ. Гуцули зберегли традицію до наших часів й досі прикрашають одяг шкіряними візерунками різних форм та розмірів. Наприклад, *кентар*- національний хутряний козушок на плечах та передніх полах прикрашають регіональними аплікаціями, а також оздоблюють святковий та жіночий одяг сап'яновими та оксамитовими витинанками [4, с.206]. Прототипом звичній шкіряній витинанці була так звана «*кустодія*»-це невелика за розміром витинанка, витята по краях різноманітними вирізами, частіше з білого аркушу, яка, використовувалася задля оздоблення для канцелярських печаток [6]. Невелика кількість зразків перших кустодій збереглися у історичному архіві України та у Львівському державному історичному архіві [8,с.230].

Згодом в Україні з'являються традиційні паперові витинанки, а саме у XVII-XVIII століттях. Паперова витинанка набуває своєї популярності у середині XIX столітті та часто можна було помітити гарно оздобленні хати, вікна та навіть печі шпалерними або килимовими витинанками. Вітчизняні автори у своїх творах згадують українську витинанку, підкреслюючи цінність, красу та майстерність паперового мистецтва (Григорій Квітка- Основ'яненко, Микола Коцюбинський, Іван Франко) [14,с.6].

Мистецтво витинанки нам знайомо ще зі шкільних часів, а саме у передноворічні свята, коли витинали зимові прикраси на вікна. Паперове мистецтво несе в собі чималу кількість різновидів витинанки такі як, одинарні, ажурні, складні, шпалери, дерева, розетки, вириванки [5].

До найпоширеніших можна віднести силуетну, ажурну та шпалерну витинанку.

Силуетна витинанка- це однотонні зображення фігур або яке виступає цілим силуетом, переважно виготовлюються у чорному або темному кольорах. Стиль силуетних витинанок можна побачити у працях М. Теліженко, серія «Велесові перевесла» (Рис. А.1.8.). А також варто зазначити такі твори А. Пушкарьов «Вчитель з учнями», «Лети як пtiця, козацька шабля», Т. Крамаренко «Черкащина» [15,с.6-8].

Ажурні- сюжетні або орнаментальні витинанки з великою кількістю прорізів та дрібних елементів. Великою майстерністю ажурних витинанок відзначилися Д. Мимрик «Дерево життя», «Богородиця Унівська», «В своїй хаті правда своя правда».

Шпалери або фіранки - великорозмірні витинанки, найчастіше сюжетні, кріпляться на вікна або дверні арки; фон у масштабних витинанках відіграє навколишнє середовище, що додає більшої оригінальності та краси праці (Рис. А.1.9-1.10). Яскравою представницею великорозмірних витинанок є мисткиня Д. Альошкіна «Покрова», «Трипiлля», «Анна Ярославна», «Дерево Життя», «Тематичне панно», «Брама» [18,с.8].

1.3 . Сучасні митці декоративної витинанки, та її становлення, як невід'ємного аспекту мистецтва

Витинанка, як мистецтво відіграє значну роль і займає своє місце в сучасному світі. Якщо раніше народні витяті прикраси з паперу мали лише орнаментально-декоративний характер минулих часів, то сучасні митці та художники інтерпретували витинанку не лише в декоративному, а й в історичному, релігійному та традиційному напрямках. Сучасні майстри та майстрині вирізняються своїми здібностями, які привертають увагу суспільства до релігійних та історичних аспектів витинанки, які впливають на людину та її погляд на культуру, а також на рівень національної самосвідомості.

Сучасне мистецтво вимагає від майстрів і ремісників визначення власного стилю, художнього образу та оригінальності для подальшої популяризації магічного паперового мистецтва у вітчизняній та світовій культурі. Художниці та перформери часто висвітлюють у своїх роботах теми українського спротиву, становища та побуту українців, жіночі мотиви, а саме березині. Прикладами таких робіт є Олеся Вакуленко, Дар'я Альошкіна, Олена Коногорова. Кожна з картин української витинанки інтерпретує сюжет чи знаменну подію з життя українців. Яскравим прикладом опору українського народу є творчість О. Коногорової, яка в кожен свою паперову прикрасу вкладає частинку душі, почуттів та особистих переживань, що знаходить відгук у серцях багатьох співвітчизників. Різьблене «Вікно» символізує біль і скорботу за батьківщину, уквітченою мальвами (Рис. А.1.15.). «Дерево життя» як символ того, що життя продовжується попри всі сумні обставини, «Терновий вінок» – сильних і мужніх українок (Рис. А.1.14.). Народна художниця О. Вакуленко зберігає українські традиції та історію народу у своїх роботах: «Свіча пам'яті жертв Голодомору», на честь ліквідаторів катастрофи, «Харків», у якій художниця висловлює любов до рідного міста, яке постраждало від наслідків війни, «Райські яблука»--витинанка, яка є символом незламності та процвітання українського народу.

Особливої уваги заслуговують паперові шедеври сучасної художниці Д. Альошкіної. Виставкові зали, бібліотеки та домівки у різних куточках світу прикрашені різьбленням, а розмірами паперових витворів мистецтва захоплюється весь світ. Різьблення «Покрова», «Архангел Михаїл», «Макова» символізують захист українського народу і землі, а також зміну пір року (Рис. А.1.13.). «Незламна» про стійкість та мужність рідної країни та народу (Рис.А.1.12.). Великорозмірна робота «Трипільське панно» вражає своєю красою, ажурністю та дрібними деталями своїх мотивів, а наскрізне сприйняття дозволяє спостерігати за неймовірною грою світла та тіней, що надає роботам особливого шарму (Рис. А.1.11.)[18, с.8-10].

Сучасні майстри народного різьблення роблять вагомий внесок в українське та світове мистецтво, яке в свою чергу відіграє важливу роль у культурному розвитку суспільства та формуванні повноцінних особистостей майбутніх поколінь.

1.4 Кельтські етнічні та фольклорні мотиви, їх застосування у витинанці

Сучасний кельтський орнамент користується великою популярністю в різних творчих напрямках. Роботи майстрів на кельтську тематику вже заповнили виставкові зали та музеї в деяких куточках світу. Якщо заглибитися в історію, то дізнаємось, що кельти не лише прикрашали одяг чи приміщення своїми орнаментами, але й надавали певні значення та інформацію у своїй символіці [1, с. 167-168]. Етнічні орнаменти дуже схожі за своєю суттю, але навіть найменша деталь може змінити значення символу в протилежну сторону. Частіше зустрічаються такі символи, як хрест, спіраль і дерево життя. Кожен, із перелічених символів, має своє сакральне значення, хоча в окремих регіонах існувало різне трактування символіки та орнаментики.

Кельтський хрест. Такого роду символ не має єдиного значення: перше - це з'єднання християнства з Сонцем, друге - початок чоловічої і жіночої духовної гармонії, розширення свідомості. Особливістю хрестів є те, що сам хрест стоїть у колі, що символізує Сонце. До речі, перше вірування виникло завдяки християнському святому і покровителю Ірландії Святому Патрику, який дав кельтам уявлення про важливість і значення християнства у зв'язку з сонцем [20, с.48 -50]. Перші кельтські хрести були зведені з каменю як пам'ятники та законстатовані у IX столітті при ірландському монастирі на острові Іона .

Спіраль або трискеліон. Символ трьох стихій - вогню, води і неба. Також зазначається, що завдяки симетрії стихії трискель символізує рівновагу світу, що також свідчить про повну рівність між природними стихіями. Схожий за значенням до спіралі є **трилисник**, котрий уособлює союз богів трьох першоелементів- води, вогню і неба або, за іншими тлумаченнями, початок і кінець усього живого (Рис. А.1.-20).

Дерево життя. Символ дерева зустрічається не тільки в кельтській культурі, а також має схоже значення з культурами та віруваннями різних народів світу. Священне дерево зображується зі переплетеними кроною та корінням, що означає зв'язок між небом та землею, між людьми та богами. Світове дерево було і залишається центральним елементом ірландської міфології та культури. [7, с.68].

Виконання кельтського орнаменту в техніці витинанки захоплює глядача переплетінням елементів і символів. Завдяки чіткості ліній і симетрії кельтські мотиви гармонійно поєднуються з різьбленням та зачаровують грою світла за відсутністю фону. Найпоширенішим різьбленим елементом є Дерево Життя, як центральний сакральний мотив кельтської культури. Також варто зауважити що, дерево часто виступає об'єднуючим елементом загальної картини, завдяки якому проглядається ідея, подана автором. Килимові витинанки або фіранки також приховують у своїх прорізах кельтські орнаменти. Давні народи Ірландії використовували етнічні мотиви, а саме дерева, хрести та спіралі, як оберіги від нечистих духів чи для задобрювання богів і ставили їх на поріг дому або кріпили над аркою.

Висновки до розділу 1

У цьому розділі, проаналізувавши джерела наукової та публіцистичної літератури, буде розкрито термінологію декоративно-прикладного мистецтва витинанки, з'ясовано їх види та художні особливості. Витвори мистецтва, виконані в техніці витинанки, виглядають вишукано та інтригуюче для глядача, з численними ажурними прорізами та авторськими мотивами.

Ми розглянули етапи розвитку світової та української витинанки і виявили, що з часом змінювалася не лише техніка виконання, а й матеріал. В Україні перша паперова витинанка з'явилася в XVII-XVIII століттях і почала набувати популярності в середині XIX століття. З появою витинанки як мистецтва склався новий характер і технологія виготовлення. Народжувалося особисте бачення українських майстрів і майстрів витинанки – передача історії, буття українського народу в характерних традиційних мотивах.

Ознайомилися з творчістю сучасних вітчизняних та зарубіжних митців, які вносять у свої роботи власні почуття та емоції, а також зміст ідей своїх творів. Це такі майстри різьблення, як М. Теліженко, О. Вакуленко, Д. Мимрик, Д. Альошкіна та ін. Сьогоднішнє сучасне мистецтво має не лише декоративний, а й соціальний характер, який відіграє важливу роль у культурному розвитку суспільства та майбутніх поколінь.

На основі розглянутої літератури, дізналися про кельтські етнічні мотиви та заглибилися в історію, міфологію та фольклор ірландської країни. Проаналізували мистецтво кельтської орнаментики та відзначили гармонійне поєднання стародавньої ірландської культури з українською технікою різьблення.

РОЗДІЛ 2.

МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ВИТИНАНКИ «КЕЛЬТСЬКИЙ ПАНТЕОН В ТРАДИЦІЙНИХ МОТИВАХ»

2.1. Кельтський пантеон: Боги, сакральна символіка

Незважаючи на те, що кельтські етнічні мотиви набули значної популярності в наш час, культурна традиція сучасних ірландців пройшла тернистий шлях і зазнала значних метаморфоз. Великий вплив римської, а пізніше християнської культури, а також значні відмінності релігійних практик у різних частинах кельтського світу не дозволяють однозначно сформулювати кельтський пантеон [13, с. 215].

Культурна традиція ранньої Еллади не була однорідною, оскільки її територія не була політично єдиною, в результаті чого зберіглося більше трьохсот імен божеств, які часто ототожнювали з подібними римськими богами, але більшість із них були місцевими або племінними богами і лише небагатьом еллінським богам широко поклонялися [12, с. 145]. Однак із залишків кельтської міфології можна побачити спільні риси, які малюють картину можливого єдиного пантеону.

Дагда

Загально прийнято вважати, що верховним богом кельтського пантеону був Дагда. Люди та інші божества були створені за його образом, оскільки він втілює ідеальні ірландські якості. Інші окремі кельтські боги також вважалися кланами через відсутність спеціалізації та невідоме походження. Ідіосинкратична природа Дагди робить його пародійною фігурою в ірландській міфології, і деякі автори навіть припускають, що він був людиною, яка вважалася достатньо добродушною, щоб терпіти різні витівки на свій рахунок.

В ірландських народних казках він зображений як могутня фігура, що володіє списом. Незважаючи на те, що зображення, як вважають, було відносно недавнім (датується громадянською війною в Англії), довгий час вважалося, що воно представляє Дагду. У деяких регіонах Дагду асоціюють з Сукеллом, озброєним молотом і чашею.

Морріган

Однією з жіночих представниць пантеону була Морріган - триєдина богиня - войовниця, дочка Дагди. Хоча сама вона не брала участі в битвах, Морріган завжди була присутня на полі бою і могла допомогти то одній, то іншій стороні. Вона також асоціюється з родючістю, що в свою чергу призводить до її сприйняття як богині-матері.

Морріган зображується як багатолика богиня. Це пояснюється тим, що в кельтській міфології поширене явище потроєння божеств. Кілька Морріган згадуються в кельтських міфах, з якими дослідники ототожнюють чотирьох богинь війни, а саме: сама Морріган («велика королева»), Бадб («божевільна»), Немайн («отруйна») і Фі («зла»). До цього ряду можна віднести і образ Махи (уособлення боротьби). Зазвичай Морріган зображували закованою в обладунки та озброєною списами.

Бріджит (Брігіта)

У традиційній ірландській міфології Брігіта — дочка Дагди та богиня війни, але в мирний час вона постає перед нами як богиня поезії, ремесел і медицини. Вона є втіленням кельтського життя, в якому битви змінювалися банкетами та піснями, життя, в якому життя і смерть йшли рука об руку. Не дарма жінки вірили, що саме Брігіта допомогла їм народити і благословила їх.

Кернун

Для стародавніх кельтів Кернун був богом-захисником диких лісів і полів. Він постає перед нами як дух-охоронець лісу та його мешканців і часто

зображується сидячим у «буддійській позі», з величними рогами та схрещеними ногами, тримаючи в руках змія та перстень Торквеса, символ його влади. На його зображенні часто зустрічаються різні тварини, наприклад вовк, ведмідь чи лисиця.

2.2. Формування ідеї кваліфікаційної роботи

Озираючись в багатовікову історію мистецтва, ми можемо побачити чимало творчих напрямків, серед яких витинанка стоїть на ряду з найдавнішими і найпоширенішими видами декоративно-прикладного мистецтва, такими як гончарство, ткацтво та вишивання. Інтерес до такого виду декоративного мистецтва як витинанка виник під час вивчення фахових дисциплін. Різноманітність технік і елементів ще більше пробудили інтерес та бажання до вивчення паперового мистецтва в майбутньому. Під час навчання розглядалися всі жанри декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва, але завершальним варіантом кваліфікаційної роботи було різьблення. Також були створені декоративні композиції в техніці витинанки, які, в свою чергу, закріпили набуті вміння та навички для подальшого якісного виконання кваліфікаційної роботи.

Під час створення творчої кваліфікаційної роботи було задумано та виконано значну кількість дослідницьких етюдів та ескізів різного формату, однак, в руслі ідеї декоративності, ми вирішили зупинитися на вертикальному форматі. На основі готової ескізної роботи, було обрано тему відтворення кельтської культури та її мотивів з метою популяризації теми ірландських народів у сучасному мистецтві. Однією з найважливіших і цікавих тем ірландської культури є її міфологія, а саме різноманітність і важливість кельтського пантеону в ірландському житті. Історія стародавніх кельтів починається з V-VI століть до нашої ери. Варто зазначити, що кельтські

народи зробили певний внесок у світову культуру і це відображено в сучасному мистецтві й сьогодні [1, с. 170].

Мистецтво кельтського орнаменту досі вражає своїми цікавими композиціями та віртуозним поєднанням символів (Рис.Б.2.2). Пантеон стародавніх кельтів посідає не останнє місце у світовій культурі та літературі. Величні казки про богів і богинь ірландського народу захоплюють дорослих і дітей своїми таємницями, ідеалами та легендами. Звертаючись до теми відтворення та просування в течіях сучасного мистецтва, нами була обрана тема кельтів, їхньої культури та величного кельтського пантеону.

2.3. Композиційний пошук, кольорове та тонове вирішення роботи

На початку створення мистецького твору була розроблена кількість начерків та ескізів для визначення формату роботи, тому нами був обраний вертикальний формат на три композиційні роботи. Створення кваліфікаційної роботи здійснювалося у декілька етапів: збір теоретичного та практичного матеріалу, ескізна робота, композиційний пошук, пошук тонового рішення, картон, робота над витинанками в оригіналі.

Ідея створення витинанок полягала у чітких, контрастних, симетричних та простих до сприймання, композиціях. Саме такі композиції ми можемо бачити у творчості вітчизняного майстра витинанки М. Теліженко (« Думи волхвів, « Гончарі», «Трипільські ритми» та ін.). Майстер приділяв велику увагу не тільки значимості історичний подій, а також кожному прорізу у своїх працях, щоб надалі елементи гармоніювали між собою та створювали певну закінчену декоративну композицію. Під час виконання мистецького твору були застосовані такі композиційні засоби як симетрія, контраст та колірні гармонійні поєднання, але головним використаним композиційним засобом залишається простір-маса (Рис.Б.2.3). За своїми художніми особливостями,

витинанка виготовлюється частіше в однотонних кольорах, а саме чорні або темні, які вдало контрастують на протилежних тонах [5].

Отже, нами був обраний саме чорний колір витинанки з контрастним фоном (Рис.Б.2.4.).Працюючи над серією витинанок, варто було звернути увагу на об'єднуючі мотиви трьох виробів між собою. Зв'язуючими елементами стали саме традиційні орнаменти та символ «дерева життя», котре означає зв'язок людей з богами (коріння виступає у ролі простих людей, а крона- величний пантеон) (Рис. Б. 2.1).

При виконанні мистецького твору слід зауважити, що велику увагу приділяють попередньому малюнку перед оригіналом- картоном. Картон виконується графічними матеріалами, згідно з розміром оригіналу, з остаточною ідеєю, у якому завершують та відточують останні композиційні деталі перед початком виконання кваліфікаційної роботи в оригіналі (Рис.Б.2.5).

2.4. Послідовне виконання творчої роботи у матеріалі

Після остаточного затвердження композиційних та тонових пошуків приступили до виконання намітки на аркуші, задля того, щоб не збити композиційний центр витинанки. Папір для витинанки вибирався не дуже щільний, щоб чітко біло видно прорізи, але й не тонкий, щоб не розірвалася робота [17,с. 5-6]. Для більш зручнішого та чіткішого переносу композиції, картон та лист оригіналу були з'єднані між собою за допомогою скріпок, де лист оригіналу знаходився під картоном. Таким чином, за допомогою прорізів композиція одразу переносилася на лист оригіналу. Основною метою такого способу був швидкий та досконалий перенос, а також запобігання зруйнування цілісної композиції. Витинати починали способом « зростаюче дерево», тобто знизу вгору, підкладаючи під робочу руку лист аркушу, щоб не нашкодити вже витятій частині роботи (Рис.Б.2.6.).

По завершенню витинання, виріб був розрівняний під пресом. Далі робота продовжилася с двома іншими витинанками за тим самим принципом.

Підготувавши всі три витинанки, роботи були приклеєні на обраний нами фон, за допомогою пензлику та клею. Кожна частина витинанки гарно промащувалася клеєм для запобігання подальшої відклейки від основного фону (Рис.Б.2.7).

Заключним етапом виконання серійної витинанки було оформлення роботи у рамки, адже оформлення відіграє важливу роль у цілісному художньому творі- підкреслення деталей у роботі та завершення і об'єднання витинанок у цілісний мистецький витвір (Рис.Б.2.8).

Висновки до розділу 2

Під час виконання творчої роботи, було проаналізовано принципи, технології та класифікацію мистецтва витинанки, а також досягнуто поставленої мети кваліфікаційної роботи, а саме створили та передали культуру давніх кельтів. Повний обсяг роботи можна розділити на такі етапи: пошук та опрацювання ідеї, пошуково-ескізна робота, деталізація композицій, узагальнення та виконання оригіналів. При виборі теми, звернули увагу на її актуальність в наші часи, розглянули варіанти виконання у різних видах станкового та декоративно-прикладного мистецтв, але остаточною технікою виконання стала саме витинанка. Даний вид декоративно-прикладного мистецтва був обраний для того, щоб показати гармонійне поєднання двох культур- кельтської та української. Багатовікова ірландська культура досить цікава та пам'ятна своїми фольклором, міфологією, орнаментикою, історією та ремеслами. Тому, використовуючи дану тематику, ми згадали та побачили під новим кутом величну історію давніх та стародавніх кельтських народів.

Задля того, щоб якісно виконати роботу, необхідно було дотримуватися всіх правил техніки витинання, а саме: затверджена концепція, акуратне вирізання елементів та неспішне прикріплення витинанок. Завдяки різним композиційним засобам нам вдалося створити якісний та завершений мистецький твір.

ВИСНОВКИ

Під час написання кваліфікаційної роботи, ми проаналізували та дослідили наукову і публіцистичну літературу, на основі якої можемо зробити наступні висновки:

1. Витинанка має багатовікову історію та різноманіття видів за своїми художніми особливостями.
2. Вивчаючи літературні джерела, прослідкували за становленням витинанки як самостійного жанру мистецтва, проаналізували розвиток української та світової витинанки. Даний вид декоративно-прикладного мистецтва вперше з'явився на території Східної Азії, у Китаї, VII- XII століття, а вже у XIX столітті витинанка з'являється в Україні.
3. Мистецтво витинанки у сучасному світі несуть в собі суть не лише декоративного характеру, але й історичного та соціального. Сучасники роблять вагомий внесок у мистецтво наших часів та надають велике значення своїм працям, що у свою чергу відіграє важливу роль у культурному розвитку суспільства, та формуванні цілісних особистостей у майбутніх поколінь. Тут можна зазначити роботи таких майстрів як Д. Мимрик, М. Теліженко, Д.Альошкіна.
4. Дослідивши українську та кельтську культури, об'єднали їх у роботі, щоб показати цікаве та в той же час гармонійне поєднання елементів та технік різних культур. Завдяки послідовному відпрацюванню та виконанню серії витинанок, змогли максимально точно передати поставлену мету та тему кваліфікаційної роботи. Під час виконання зіткнулися з невеликими труднощами, але це не завадило виконати роботу у своїй красі, вишуканості та ажурності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко Г. В. Міфологія простору давньої Ірландії. Тернопіль: Мови слав'янської культури, 2003, 167 с.
2. Бондаренко Г.В. Міфи та суспільство Стародавньої Ірландії. Тернопіль: Мови слав'янської культури, 2016, 110- 118 с.
3. Вакуленко О. П. Витинанки. Народне мистецтво. 2005, 56-57 с.
4. Вербицька З.В., Калашник Н. М. Витинанки. Образотворче мистецтво. Тернопіль: Посібники та підручники, 2009. 206 с.
5. Витинанка та її художні особливості. URL: <https://mala.storinka.org/vitynanka-ta-yi-hudozhni-osoblyvosti.htm>
6. Визначення терміну. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/vyznachenya-terminu-custodiya> (дата звернення: 13.02.2023).
7. Галушко К. Ю. Давня Шотландія. Київ. 2003, 68 с.
8. Гнивешива О., Єдлінська У., Сварник І., Франко Н. Центральний державний історичний архів України. Львів: Путівник, 2001, 229-230 с.
9. Греченко В. А., Чорний І.В. Світова та українська культура. Київ: Підручник, 2006, 242 с.
10. Єжов В.С. Міфологія Стародавнього Китаю. Київ .:Енциклопедія, 2004,110-112 с.
11. Зяткіна І. А. Дивовижне мереживо витинанки. Тернопіль: Навчально-методичний посібник, 2013, 96 с.
12. Казакевич Г. Л. Стародавні кельти. Історична реальність чи історіографічна конструкція? Етнічна історія народів Європи. К.: 2007, 142-148 с.
13. Калыгин В. С., Королев А.С. Введение в кельтскую мифологию. Минск: 1989, 215-220 с.
14. Квітко- Основ'яненко Г.Ф . Щира любов. Повість, XIX ст. 6 с.

15. КЗ «Обласна бібліотека для юнацтва імені Василя Симоненка». Творчий вимір Миколи Теліженко. Бібліографічний нарис. Черкаси: 2011, 2-3 с.
16. Коваленко В.І. Мистецтво витинанки. Посібник для вчителів загальноосвітніх шкіл, 2007, 118 с.
17. Кравченко М.М., Шегда І. М. Бондарчук О. В., Семикопенко І.С., Булаєнко О. М., Методичні рекомендації з декоративно-прикладного мистецтва. Харків: Рекомендації, 2016, 5-6 с.
18. Кущенко О.М. Art Lviv Online. Журнал. Львів, 2011, 8 с.
19. Мистецтво вирізаня з паперу. Цзянчжу. URL: <https://jak.bono.odessa.ua/articles/mistectvo-virizannja-z-paperu-czjanchzhu.php> (дата звернення: 13.02.2023).
20. Тихонюк О. В. Мистецтво витинанки в Україні кінця ХХ - початку ХХІ століть : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.06. Прикарпат. нац. ун-т ім. В.Стефаника. Івано-Франківськ, 2010. 16 с.
21. Успенський Б.А. Хрест та круг. З Історії християнської символіки. Київ: Мова слав'янських культур, 2006, 48- 50 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Ілюстрації до розділу 1

Рис. А.1.1. Е. Левадська. Багатошарова витинанка.

Рис. А.1.2. М. Семенов, «Лісова дівка». 2021 р.

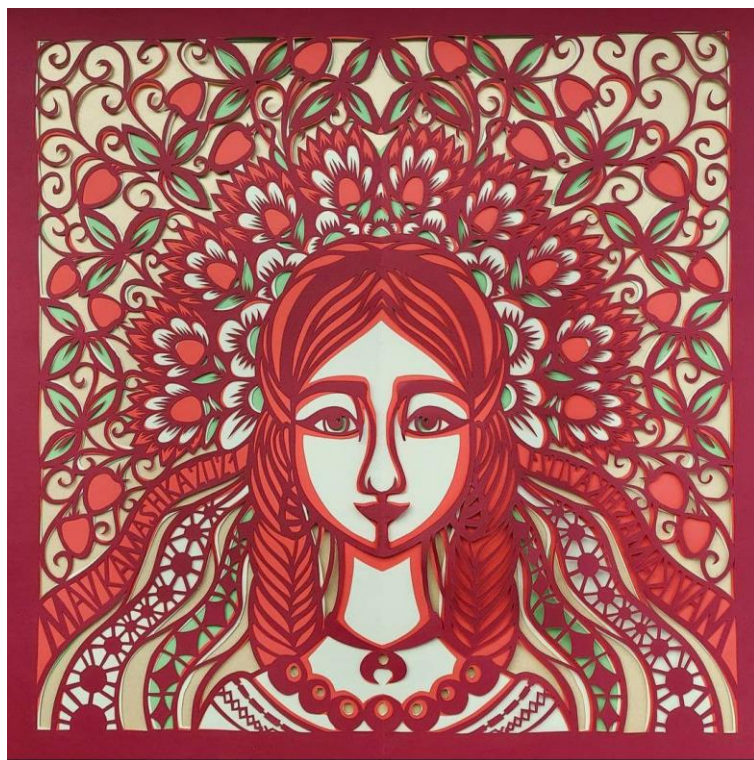

Рис. А.1.3. М. Семеног, «Дівчина-суніця». 2021 р.

Рис. А.1.4. І. Мазурок-Покиданец, «Міські гойдалки». 1995 р.

Рис. А.1.5. І. Мазурок-Покиданец, «Рік корови». 2010 р.

Рис. А.1.6. М. Любас, «Весільна». 2011 р.

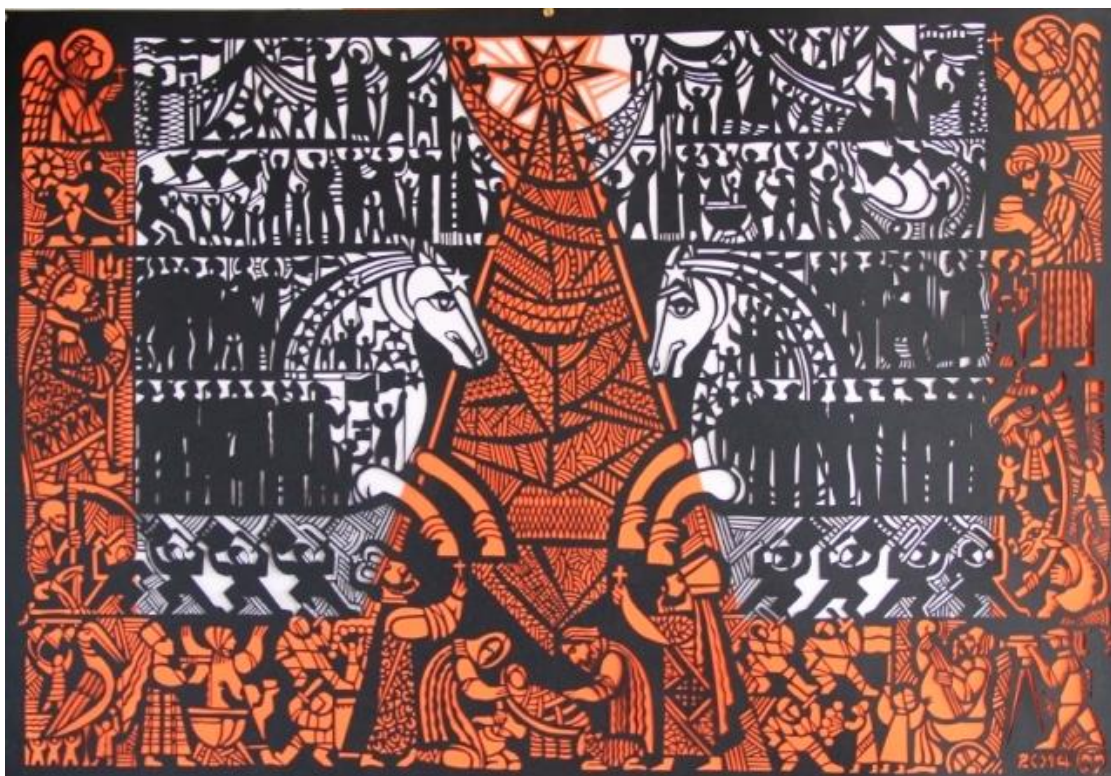

Рис.А.1.7. М. Теліженко, «Різдво на майдані». 2014 р.

Рис. А.1-5. Референси техніки «цзяньчжи».

Рис. А.1.8. М. Теліженко, «Велесові перевесла». 90-ті роки.

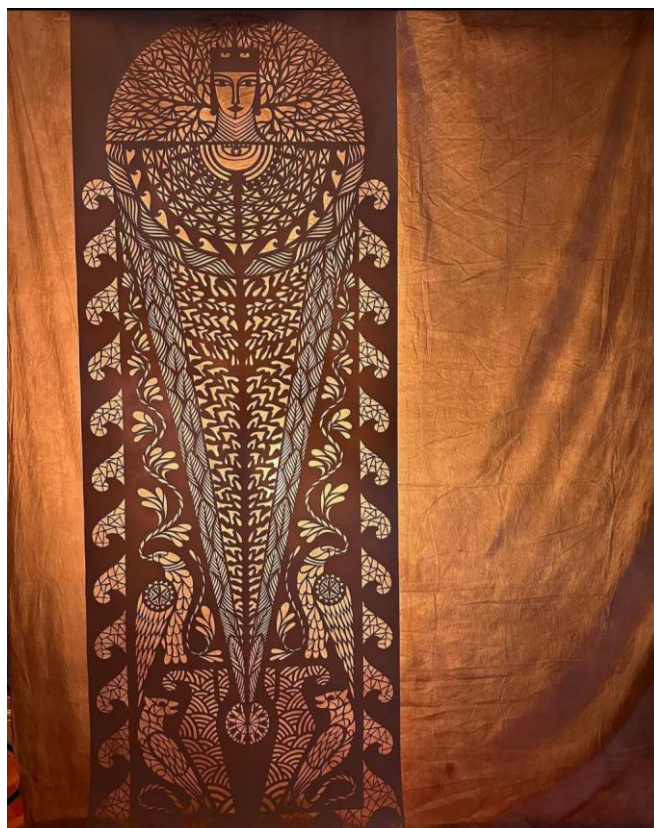

Рис. А.1.9. Д. Альошкіна, «Анна Ярославна». 2023 р.

Рис. А.1.10. Д.Альошкіна, «Тематичне панно». 2023 р.

Рис. А.1.11. Д. Альошкіна, «Трипілля». 2022 р.

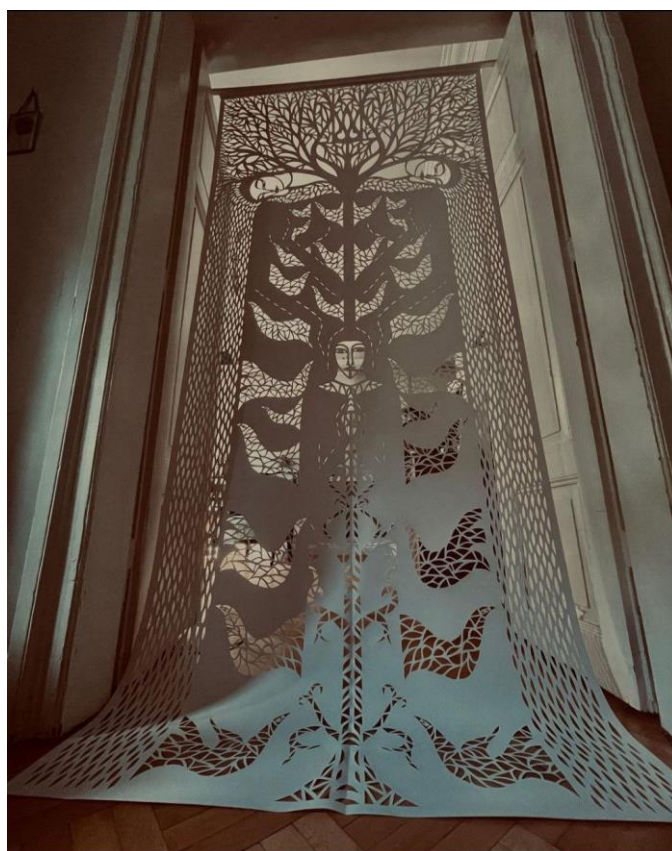

Рис.А.1.12. Д. Альошкіна, «Незламна». 2022 р.

Рис. А.1.13. Д. Альшкіна, «Покрова». 2023 р.

Рис. А.1.14. О .Коногорова, «Терновий вінок». 2023 р.

Рис. А.1.15. О. Коногорова, «Вікно». 2022 р.

Рис. А.1.-20. Референси кельтських етнічних мотивів.

Ілюстрації до розділу 2

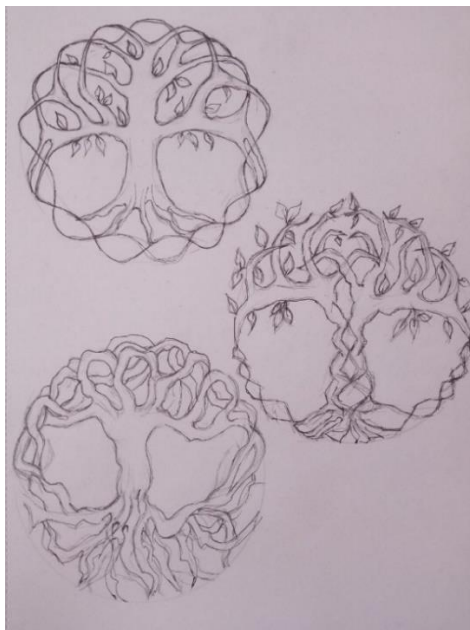

Рис. Б. 2.1. Пошуки кельтських мотивів

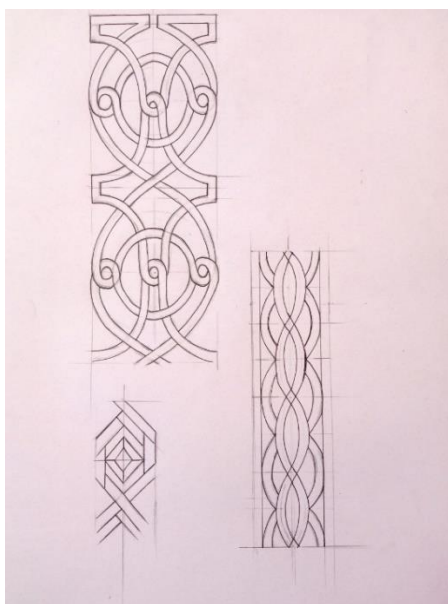

Рис. Б. 2.2. Пошуки орнаментів

Рис. Б. 2.3. Пошук композиційного рішення

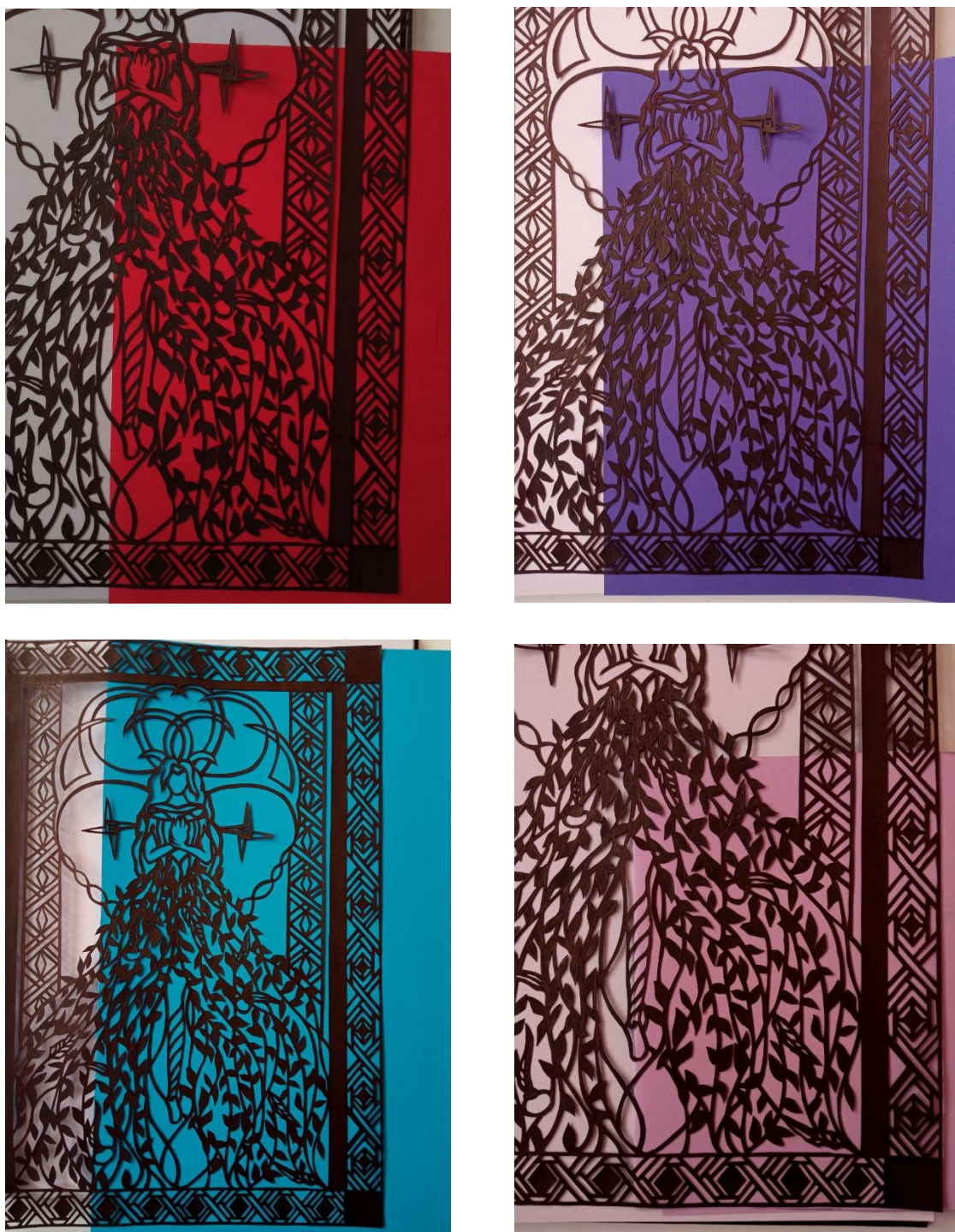

Рис. Б.2.4. Пошук кольорового та тонового рішення

Рис.Б.2.5.Лінійний картон до кваліфікаційної роботи

Рис.Б.2.6. Послідовне виконання роботи

Рис.Б.2.7. Завершальный этап роботи над витинанками

Рис.Б.2.8. Фото кваліфікаційної роботи у рамці